

BULVERSAREA VALORILOR

Dan Tăpălagă s-a născut pe 28 august 1975 la Copșa Mică, județul Sibiu. Este licențiat în jurnalism la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. A debutat ca jurnalist la Radio România Actualități în 1997, fiind apoi redactor la Radio Europa Liberă și BBC (1998–2002). A condus departamentul politic la *Evenimentul zilei* (2002–2004), a fost redactor-șef adjunct la *Cotidianul* (2004–2006) și șeful secției politice la *România liberă*. Timp de un an a fost director de dezvoltare editorială la *Ziua de Cluj*. Din 2007 este editor coordonator la site-ul HotNews.ro.

În perioada ianuarie–martie 2005 a fost consilier și purtător de cuvânt al fostului ministru al justiției, Monica Macovei. A fost bursier Freedom House.

Are o experiență de 14 ani în mass-media. A predat cursuri de jurnalism politic la Facultatea de Jurnalistică din Sibiu (2005), Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării din București (2007) și la Centrul pentru Jurnalism Independent (jurnalism politic).

Volumul *Bulversarea valorilor. Scrieri dintr-un timp buimac* este alcătuit dintr-o selecție de texte publicate pe site-ul HotNews.ro în perioada 2007–2010, iar așezarea lor în sumarul cărții s-a făcut pe un criteriu tematic. În premieră în România, în volum sunt incluse cele mai interesante comentarii postate de cititori, dialogul specific mediului online fiind recuperat într-o carte tipărită.

DAN TĂPĂLAGĂ

BULVERSAREA VALORILOR

SCRIERI
DINTR-UN
TIMP
BUIMAC

Cu un Argument de
Vladimir Tismăneanu

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la C.N.I. Coresi S.A.

© HUMANITAS, 2010

ISBN 978-973-50-2825-1
Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Națională a României.

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poștă: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

ARGUMENT

Atunci când este practicat cu franchețe, onestitate și har, jurnalismul este o artă. Fac parte dintre cei care îl citesc pe Dan Tăpălagă cu mare atenție, cu admirație și mai ales plin de respect. Pentru că avem de-a face cu un jurnalist total, cu un om care refuză aprioric condiția ancilară. Cartea pe care o propune acum, o selecție din scrierile sale pentru HotNews.ro (comentarii și eseuri) este deopotrivă caleidoscopică și de o impresionantă coerență lăuntrică. Organizată tematic, subiectele ei centrale sunt suferințele unei tranziții ce refuză să se încheie, abdicările clasei politice, compromisurile ignobile ale unor jurnaliști înfeudați intereselor mogulocrației, situația geopolitică a României și pariurile politicii ei externe. Mai mult, cartea reprezintă o premieră prin includerea unor comentarii ale cititorilor. Nu acele reacții viscerale cu care, din păcate, ne-am cam obișnuit, ci atitudini întemeiate pe reflecție serioasă și respect pentru dialog.

Verbul lui Tăpălagă este incisiv și lucid, pasionat și realist. Scrisul său este alert, imprevizibil, polifon și totuși de o consecvență unică. Nu vreau să minimalizez contribuțiile altor ziariști independenți (nu sunt atât de mulți, din nefericire), dar pentru mine comentariile lui Dan Tăpălagă sunt exemplare ca luminozitate morală. I-am auzit

pe unii reproșându-i tocmai acest lucru. În fapt, el spune ceea ce gândește, nu în mod frivol, narcisist ori capricios, ci pe baza a ceea ce se cheamă *l'esprit de sérieux*. Nu are timp de comicării burlești. Nu pactizează cu Răul și repudiază raționalizările specioase ale celor care o fac. Reacțiile sale în raport cu înfrângerile morale ale presei românești anexate intereselor oligarhice se nasc dintr-o imensă tristețe. Diagnostichează sindromul (pe care eu îl numesc „voluptatea ticăloșiei“) și caută soluții. Uneori le găsește, alteori nu. Nu disperă, merge înainte, convins că, dacă noi tăcem acum, nu va avea cine și cum să vorbească mâine. Grație lui Dan Tăpălagă descoperim lucruri ascunse sub învelișul duplicităților culpabile. Este un revelator al adevăratelor stări de lucruri, un adversar al mirajelor propagandistice, al dantelăriilor sofiste și al evazionismelor bine remunerate. Detestă dublul discurs, capcanele dublelor standarde, psihologia contorsiunilor justificatoare pentru servilisme abjecte. Citiți ce are de scris despre vedetele mediatice ale acestui „timp al disprețului“ (spre a relua termenul lui Malraux), analizele fără cusur ale ramificațiilor tentaculare ale mafiilor financiare dintr-o Românie debusolată. Dan Tăpălagă este cronicarul întristat și demn al patologiilor etice ale tranziției românești. Ceea ce ne oferă aici (inclusiv prin includerea unor reacții simptomatice din partea cititorilor) este radiografia inclementă a culturii politice din România de după comunism. Scrie cu vibrantă compasiune despre angoasele acestor timpuri. Le simte, le cunoaște, le explică.

Dan Tăpălagă explorează cu un ochi pătrunzător eșecurile atâtor promisiuni politice. Susține statul de drept și identifică originile aversiunii în raport cu acesta. Nu

știu un alt comentator român care să fi scris mai pertinent, mai indignat și mai îndurerat despre atacurile împotriva demersului de condamnare a dictaturii comuniste din România drept ilegală și criminală. Dar Tăpălagă știe că suntem prinși în ceea ce putem numi o bătălie culturală (*Kulturkampf*), că sufletul omului în post-comunism este asaltat din varii direcții, de la populismul etnocentric la demagogiile unei apocrife „Noi Stângi“. De aici și invitația sa către o elită fatalmente minoritară „de a se bate mai departe – individual sau asociați în proiecte noi și credibile – pentru principii democratice, pentru o economie de piață reală și pentru un stat funcțional, chiar dacă activiștii progresului cochetează cu abandonul. Ceilalți nu obosesc niciodată“.

Aici găsesc eu cheia intervențiilor lui Dan Tăpălagă, în acest liberalism ultragiatic, în revolta neostenită împotriva obscurantismului de orice fel, a tribalismelor colectiviste și a imposturii agresive. Când scrie despre SOV, CTP, Nistorescu ori despre mineriadele din presa din ultimii ani, cuvântul lui Dan Tăpălagă este tranșant precum un bisturiu chirurgical. Tăpălagă nu este un apriorist, nu operează cu clișee, nu plasează realitatea pe un procustian pat ideologic. Într-un timp al unor aiuritoare schimbări la față, al unor dezvăluiri șocante despre trecutul colaboraționist al unor personalități culturale respectate, al mercenarizării unor intelectuali influenți de către diverși falși Mecena, Dan Tăpălagă este un partizan al clarității morale. Este un moralist în lupta cu teratologia amorală și cu politicianismul umoral. Intensitatea emoțională a scrisului său este întotdeauna balansată de o raționalitate consecvent asumată. Eseul despre Adrian Păunescu

(„Mortul învingător. Bulversarea valorilor“) sintetizează exemplar convingerile democratice ale acestui îndrăgostit de adevăr, legalitate și transparență. La un ceas în care atâția au capotat penibil, acceptând să devină lacheii noilor magnați, Dan Tăpălagă știe să apere, cu nobil orgoliu, dreptul său și al nostru la verticalitate.

VLADIMIR TISMĂNEANU

Washington, D.C.

16 noiembrie 2010

Tema I CHINURILE REFACERII

România: Modernizare forțată sau stat nefuncțional?

La trei ani de la integrarea în UE, România se îndepărtează de modernizarea promisă de PDL și Traian Băsescu, pașii înainte în reformarea statului și societății fiind anulați de numeroși alți pași înapoi. România se întoarce la imaginea de stat nefuncțional, blocat în dispute politice, de tip Moldova sau Ucraina, puternic marcate de influența feudală a Moscovei. Votul trucat din Parlament la legea pensiilor și presupusul șantaj reflectă, plenar, un mod comun de acțiune – duplicitar, corupt și impredictibil – larg răspândit în politică, justiție și presă, dar și printre oamenii de rând. Arestarea și eliberarea omului de afaceri Sorin Ovidiu Vântu au fost teste majore, ratate de procurori, judecători și jurnaliști, actori importanți într-o democrație funcțională.

Imaginea de stat nefuncțional a desăvârșit-o în aceste zile Parlamentul României, prin votul fraudat la legea pensiilor. Altfel spus, locul unde se naște regula – Parlamentul – nu respectă el însuși nicio regulă. O realitate cunoscută de ani de zile, tolerată și exploatată azi într-un război politic gălăgios și sterp între putere și opoziție. Scenele din Parlament se multiplică în aproape toate

celelalte instituții cheie: administrație, justiție, presă. Cuvintele zilei sunt troc, șantaj, corupție și incompetență. În vremuri de criză economică, rețeta garantează un blocaj pe termen lung.

O populație debusolată

Clasa politică e în pragul unui faliment, pe un fond de confuzie generală, de isterie mediatică și populism feroce. Avem măsurători destul de exacte că raportarea societății la valori este deficitară. De exemplu, 61% din cetățeni consideră comunismul drept o idee bună, față de 53% în urmă cu 4 ani, potrivit unui sondaj CSOP. Cercetarea, realizată la comanda IICCMER, este plină de paradoxuri și contradicții.

Oamenii regretă și condamnă comunismul cu același patos. Pentru mulți, drepturile fundamentale au contat – și atunci, și acum – mai puțin decât bunăstarea personală. Un procent nesemnificativ (doar 1%) pune corupția și favoritismul pe lista motivelor de evaluare în rău a României de dinainte de '89. Procent suspect de mic, deoarece compromisul era, sub comunism, un mod de viață. Totul se rezolva „pe sub mână“ sau „cu mici atenții“. Or, teama de a recunoaște deschis culpa unei vieți marcate de gesturi neetice, executate benevol sau de nevoie, are o mare relevanță astăzi: dublul discurs și dublul standard au pătruns adânc în toate sferele societății. S-au generalizat. De fapt, au supraviețuit și s-au adaptat.

În cei 20 de ani de capitalism primitiv, cetățenii României n-au internalizat valorile occidentale, astfel încât să atingă o masă critică reformistă. Nici în straturile de jos ale societății, nici printre elite. Cei puțini, o minoritate tot

mai restrânsă atrasă în mod real de spiritul occidental autentic, își imaginează astăzi viitorul în afara țării. Un recent studiu Oxford Analytica descrie excelent fenomenul.

Umbra marelui urs

Cu toate acestea, viitorul, pe termen lung, nu pare chiar atât de sumbru, cum arată la prima vedere. FMI și Comisia Europeană dețin încă pârgii puternice, financiare sau politice, să tracteze România spre Vest. Apoi, România are șansa istorică de a fi așezată, geostrategic, pe harta intereselor americane la Marea Neagră, o poziție care-i securizează temporar orientarea proatlantică. Instalarea scutului antirachetă și prezența bazelor americane țin Bucureștiul mai departe pe axă, dar sporesc anxietatea Rusiei. Vezi spirala expulzărilor de spioni deschisă în 2009 și războiul diplomatic fără mânuși dintre București și Moscova.

Agresivitatea Rusiei sporește pe măsură ce România se implică tot mai puternic în sprijinirea Alianței pentru Integrare Europeană de la Chișinău. O recentă analiză Stratfor descrie Republica Moldova ca fiind câmpul de bătălie dintre Rusia și Occident, iar eșecul referendumului pentru modificarea Constituției apare ca un semn al influenței crescânde a Rusiei în regiune.

Cu toată presiunea externă și voința Occidentului de a menține România pe direcția bună, atmosfera internă este dominată de haos și confuzie, speculată din plin de adversarii occidentalizării. Până și intelectuali de forță, din rândul puținilor prooccidentali convinși din România, par astăzi dezorientați.

Abandon, lehamite și emigrare

Scriitorul și publicistul Mircea Cărtărescu a declarat, într-un interviu pentru revista *Observator cultural*, că „epoca Băsescu mi se pare terminată“ și descrie portretul unui președinte învins: „Ca și Emil Constantinescu, actualul președinte e azi un prizonier neputincios al sistemului politic românesc, corupt și nenorocit. De când nu mai cred că Băsescu poate schimba ceva în România, n-am mai putut să scriu cu siguranța cu care-o făceam înainte. Căci azi nu mai cred în nicio direcție și în nicio persoană de pe eșichierul politic. În momentul ăsta, cauza pierdută în politica românească mi se pare că este chiar România.“ Intuiția pare doar pe jumătate exprimată. Nu doar o epocă, ci o mare iluzie pare acum spulberată. Iluzia că statul român poate fi modernizat în mod ireversibil și sincronizat, după teoria lovinesciană, cu Occidentul.

Defetismul și disperarea prezente în discursul unor intelectuali de primă mărime reprezintă, de fapt, verbalizarea unei stări de spirit generalizate. Activi și vocali într-o vreme, figuri importante, ca Gabriel Liiceanu de pildă, s-au retras complet din spațiul public. Cei mai mulți evită astăzi să mai adopte poziții publice, pentru a nu mai fi asociați cu un Guvern, un partid și un președinte prăbușiți în sondaje.

Un studiu Oxford Analytica, publicat în 16 septembrie, evaluează pesimist șansele redresării României: „Profesioniști talentați și bine calificați emigrează, dezamăgiți de salariile mici și, deseori, de corupție și nepotism. Mulți dintre ei au ajuns la concluzia că România va rămâne la nesfârșit o țară prost guvernată, bazată pe rețelele informale de putere și influență, în care profesionalismul con-

tează prea puțin pentru a avansa... România pare capabilă să ofere unei mici părți din cetățenii săi condițiile pentru a duce o viață normală, fără probleme de stres inacceptabile și privațiuni severe ocazionale. Circa o zecime din populația de 21.5 milioane a emigrat în ultimii 20 de ani, iar această rată pare să sporească.“

Diagnosticul lui Marino

Europa ne trage cu forță după ea, dar societatea, cu rare excepții în poziții-cheie din politică, justiție sau presă, funcționează mai departe în afara valorilor occidentale. Puțini trăiesc natural cu ele, le cultivă organic și devin apostolii lor. Observația a împlinit mai bine de un veac și reprezintă, de la teoria formelor fără fond încoace, firul roșu în evoluția societății românești. Modernizarea s-a petrecut mereu la impuls extern, fără mare susținere în spațiul levantin.

Mai în vremurile noastre, Adrian Marino adăuga, în *Viața unui om singur*, explicații suplimentare la întrebarea de ce comunizarea n-a întâmpinat, la noi, o mare rezistență: „În sfârșit, colaboraționismul în masă se explică, în primul rând, prin lipsa totală de tradiție și de conștiință civică, de tip liberal democratic occidental. A te bate pentru principii, democrație, drepturile omului și altele nu intră – în niciun fel – în mentalitatea subdezvoltată, minoră, a acelei categorii. Ea era, în mod structural, organic și tradițional, conformistă și obedientă cu guvernul. Oricare ar fi fost acesta. În sfârșit, detaliu deloc neglijabil, ea depindea economic integral de Stat. De salarii, sinecuri și alte avantaje. Noțiunea liberului profesionist intelectual lipsea cu desăvârșire. Pe scurt, un vid ideologic antiliberal

și antitotalitar total, cvasigeneral etc. Plus ravagiile mitului situației ireversibile. Intelectualii, scriitorii și publiciștii de tip democratic-liberal, de o oarecare suprafață, puteau fi numărați pe degetele de la o mână. Iar audiența lor era mai mult decât redusă.“

Observațiile lui Marino rămân perfect valabile aplicate contemporanilor noștri. De ce intelectualii, jurnaliștii sau societatea civilă manifestă și astăzi, în pseudo-democrație și pseudo-libertate, o rezistență feroce la orice tip de reformă? Nimic nou sub soare. Această categorie depinde mai departe de cineva: de stat, de oligarhi sau mogulii. Nefiind suficient de liberi economic ca să-și asigure libertatea spirituală, „a te bate pentru principii, democrație sau drepturile omului“ nu intră nici astăzi în sfera lor de preocupări imediate. Și astăzi, antipopuliștii, antidemagogii și europeniștii autentici din presă sau politică pot fi numărați pe degetele de la o mână.

Un popor din Estul sălbatic

Românii, născuți cu un handicap istoric și geografic, au învățat, ca și moldovenii, bulgarii sau grecii, să mimeze la perfecție valorile Occidentului și regulile capitalismului. O fac dintr-un fel de fudulie balcanică, din mândria specifică țărilor periferice. Sunt națiile de barbari moderni camuflați într-un decor capitalist, cu multinaționale și alte ecosisteme care întrețin iluzia progresului.

Românii, bulgarii sau grecii conduc Mercedes, BMW sau Audi, își fac cumpărăturile la Carrefour, Metro și malluri, dar tot barbari au rămas în raport cu civilizația apuseană. În jurul acestor aparente insule de capitalism occidental, altfel adaptat rapid la spațiul levantin, înoată

rechinii capitalismului autohton. Ion Iliescu l-a numit „de cumetrie“, Traian Băsescu i-a spus „clientelar“. E un amestec complicat de bani nefiscalizați, politică subterană, securism, kaghebism și, eventual, asasinat sau războaie medievale cu săbii și cuțite. Depinde de țară. *Newsweek* a publicat, pe 14 august 2010, „Generation Exile“, un excelent articol pe tema modelului de business rusesc, adaptat la specificul local în România sau Bulgaria sau în alte țări de la granița cu UE, Moldova sau Ucraina.

Din aceste motive, statul român nu este reformabil în sens occidental, iar cetățenii lui – masa critică – preferă să trăiască, în intimitate, după alte coduri politice și sociale, în care mita, corupția, promovarea socială pe criteriile de clan, nepotismul etc. nu sunt în realitate rele chiar atât de mari. În mod public, cu toții declamă coduri etice și morale pe care le încalcă primii atunci când sunt chemați să le aplice.

Dublul discurs practicat pe scară largă în România i-ar putea determina pe naivi să creadă că, de fapt, majoritatea cetățenilor și grosul clasei politice ar fi devotați unor principii mai înalte. Adevărul este că nu sunt. Dovadă stă frenezia cu care votează, când i se oferă șansa să-și aleagă conducătorii, cercetați penal, incompetenți, caricaturi sau și mai grav: personaje care le au pe toate acestea la un loc.

Eurosepticismul și criza

Lipsa de orizont resimțită acum a mai dezarmat România, la o scară mult mai mare, imediat după mineriadele din '90. Atunci, speranțele au murit pe termen lung, iar disperarea i-a împins pe mulți să emigreze. Și acum, mineriadele televizate, cu cercetați penal agresând continuu

CUPRINS

Argument de Vladimir Tismăneanu / 5

Tema I

CHINURILE REFACERII / 9

Tema II

POLITICE / 43

Tema III

DETAIIILE SISTEMULUI. REȚEAUA SOV, VOICU ȘI ALTELE / 85

Tema IV

PRESA, SERVITORII ȘI STĂPÂNII / 134

Tema V

ROMÂNIA ȘI AMERICA, UE SAU RUSIA? / 194

Eseuri / 210

În loc de epilog / 231